

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

KB

TE4547

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

JAARVERGADERING OP 2 OKTOBER IN UTRECHT

Drs. J. Nauta spreekt over fysiologie van de alternatieve geneeskunst.

Het bestuur nodigt de leden van de Vereniging tegen Kwakzalverij uit tot het bijwonen van de jaarvergadering van de Vereniging, die ook ditmaal weer zal worden gehouden in een van de zalen van het Beatrixgebouw van het Jaarbeurscomplex te Utrecht, van Utrecht CS gemakkelijk te bereiken via de stationstraverse. Aanvang te 14.00 uur. Als spreker treedt op drs. J. Nauta (fysioloog verbonden aan het Hwa To Centre van de Rijksuniversiteit te Groningen) met als onderwerp: Fysiologie van de Alternatieve geneeskunst; bestaat er een alternatieve fysiologie of is er alleen 'wishful thinking'?

De agenda van de vergadering vermeldt voorts:

1. Opening
2. In memoriam prof. B.S. Polak
3. Jaarverslagen van secretaris en penningmeester
4. Bestuursverkiezing
De heren I.A. van de Graaff (secretaris) en H.A.M. Voorbij (penningmeester) treden met ingang van de jaarvergadering af als bestuursleden. Zij stellen zich niet herkiesbaar.

- Het bestuur stelt de ledenvergadering voor als nieuwe bestuursleden te benoemen de heren
- I.H. Harms, dierenarts te Hardenberg,
  - H. de Vries, apotheker te Heerenveen,
  - en W. Zijp, tandarts te Enkhuizen.
  5. Jaarrede van de voorzitter, de heer C.N.M. Renckens.
  6. Rondvraag en sluiting

Ook niet-leden zijn van harte welkom!

Notitie Simons ademt andere geest.

Op 17 mei 1993 zond staatssecretaris Simons zijn reeds lang geleden aangekondigde notitie inzake alternatieve behandelwijzen naar de Tweede Kamer. Van deze notitie willen wij hier de belangrijkste elementen bespreken en daarbij enkele kritische kanttekeningen maken.

Obligaat in alle beschouwingen over alternatieve behandelwijzen lijkt wel de uitspraak, dat in die sector "het kaf van het koren gescheiden dient te worden". Ook in Simons' notitie vinden wij deze passage terug (pag. 11) en hij vormt er de motivatie tot het actief steunen en subsidiëren van twee instanties, die de kwaliteit en zorgvuldigheid van handelen van genezers/niet-artsen moet gaan onderzoeken, bevorderen en registreren. Op een dergelijk initiatief werd in 1990 in een rapport van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid al aangedrongen. ¹⁾ De instanties, die deze gewichtige taak mogen uitvoeren zijn de Alliantie voor Natuurlijke Geneeswijzen, de koepelorganisatie van niet-arts/genezers, en het Landelijk Overleg van Patiëntenorganisaties voor Alternatieve Geneeswijzen (LO-PAG).

Zij zullen moeten zorg dragen voor beroepsprofielen, klachtenprocedures, gedragsregels en toelatingsregimes.

Enkele pagina's verder in het rapport wordt vervolgens geweten op de noodzaak van wetenschappelijk effectiviteitsonderzoek naar de waarde van de behandelwijzen. Voor dat soort onderzoek is subsidie beschikbaar via het Fonds Ontwikkelingsgeneeskunde. Dit fonds verricht evaluatieonderzoek van nieuwe en bestaande medische verrichtingen. Onderzoek naar de effectiviteit van alternatieve

behandelwijzen vormt daar nu zelfs een 'voorrangsgebied'. De notitie onderstreept expliciet de visie, dat de effectiviteit van deze geneeswijzen nog niet is aangetoond, door te kiezen voor de neutrale term 'behandelwijzen'.

Voor ons is hier iets vreemds aan de hand: hoe kan men enerzijds van mening zijn, dat eerst effectiviteitsonderzoek nodig is en tegelijkertijd alvast maar beginnen met het ontwikkelen van beroepsprofielen, codes, opleidingen etcetera? Als na goed onderzoek nu eens zou blijken, dat een bepaalde behandelwijze nutteloos is, dan verliest toch een goed beroepsprofiel en een grondige opleiding in een dergelijke behandelwijze direct al zijn betekenis! Wat schiet de patiënt er mee op, als hij correct wordt bejegend, als er een goede klachtenregeling is en als de genezer over een LOPAG-keurmerk beschikt, maar de toegepaste behandelwijze is volledig zinloos?

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

C.N.M. Renckens: Notitie Simons ademt andere geest	1
Het schokkende schandaal van de Iatrosomie	3
Dr. F.L. Meijler: Het grote kwaad van de kwakzalverij	5
Een politieke reuzenzwaai	6
Chinese kwakzalverij in Drents dierenpark	7
Wiebe M. Veenema: MS en alternatieve geneeswijzen	8
Boekbesprekingen	9
Peter Bügels columns	10 en 12
C.P. van der Smagt: Samenwerking alternatief regulier? ..	14

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opricht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel. 010-4187149

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoom

Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam

Penningmeester: dr. H.A.M. Voorbij, Zwolle

Leden: drs. P.C. Bügel, Groningen; mr. Th. Douma, Haarlem; C.P. van der Smagt, de Bilt; prof.dr. H. Timmerman, Voorschoten; D. Uitterdijk, Medemblik; W.M. Veenema, Joure

Adviserende leden: S. Lelie, Middelburg; prof.dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht

Redacteur: J.Th. Balk, Keeverberg 54, 1082 BE Amsterdam.

Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.

Abonnement: f 35 per jaar.

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Zwolle.

De contributie bedraagt thans minimaal f 40 zulks met inbegrip van het abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 100.

Prof. B.S. Polak overleden.

Op 79-jarige leeftijd overleed te Amsterdam prof. B.S. Polak, de eerste hoogleraar in de huisartsgeneeskunde verbonden aan de medische faculteit van de Universiteit van Amsterdam. De heer Polak was van 1979 tot 1988 bestuurlijk van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, waarvan enige tijd als secretaris en later als waarnemend voorzitter. In zijn gastvrije huis, Keizersgracht 29, heeft het bestuur van de vereniging vele, vele malen vergaderd. Prof. Polak behoorde in 1979 tot diegenen, die meenden dat de toen in een crisis verkerende vereniging niet mocht worden opgeheven. Hij heeft zich bij haar wederopstanding zeer verdienstelijk gemaakt. Ook na zijn aftreden bleef hij de vereniging actief volgen en liet van zijn goedkeuring over het gevoerde beleid op vriendelijke wijze blijken. Binnen de Vereniging tegen de Kwakzalverij zal zijn naam voortleven als die van iemand, die wars was van enige concessie aan modieuze tendenzen en die zijn afkeer van kwakzalverij en alternatieve geneeswijzen op onnavolgbaar heldere en scherpe wijze wist te formuleren. In rechtzaken tegen kwakzalvers trad de overledene meermalen op als getuige-deskundige. Het bestuur heeft de familie van de overledene zijn medeleven betuigd met het heengaan van deze eminente persoonlijkheid, die destijds ook als huisarts een grote naam genoot en die, in zijn praktijk naast vele "gewone Amsterdammers" ook tal van kunstenaars en intellectuelen telde. De redacteur van het Actieblad heeft persoonlijk zijn condoleantie aangeboden.

Het bestuur

(vervolg van pag. 1)

De gluurders van Tsjechov.

De veel gehoorde wens om te komen tot goede gedragsregels voor alternatieve genezers, doet ons altijd onweerstaanbaar denken aan een verhaal van Tsjechov. Dat verhaal speelt aan boord van een vrachtschip met passagiersaccommodatie, waar in de passagiershut een pas getrouwde dominee en zijn mooie jonge vrouw meevaren. De bemanning, een zedeloze groep gajes, heeft twee kijkgaatjes uitgezaagd, waardoor de verrichtingen van het paar 's nachts kunnen worden geobserveerd. De bemanning loot wie de gelukkige kijkers zullen zijn. Het worden een vader en een

zoon, beiden van het zelfde kaliber als de rest van de bemanning. Terwijl de gluurders al op hun post zijn, verblijft het paar nog geruime tijd in de salon, waar ook een rijke bankier aanwezig is. Dan komt het paar naar de hut en zien zij hoe de dominee zijn vrouw smeekt om iets, dat zij eerst verontwaardigd en blozend afwijst, maar naar lang aandringen van haar man tenslotte accepteert. De dominee vertrekt en komt terug met de bankier. Deze overhandigt aan de dominee een stapeltje bankbiljetten, waarna de dominee vertrekt en de bankier de deur op slot doet. Op dat moment trekt de vader de zoon terug van het kijkgat en neemt hem mee, zeggende: jongen, wat er nu gaat gebeuren is zo verschrikkelijk dat we er maar beter niet naar kunnen kijken. De overeenkomst tussen alternatieve genezers en zeelieden moge duidelijk zijn: beide mogen dan een zekere fatsoenscode hebben, maar dat betekent absoluut niet, dat datgene wat zij normaliter in het schild voeren daardoor minder ondeugend is geworden!

Innerlijke tegenstrijdigheid.

De notitie bevat nog een innerlijke tegenstrijdigheid. Blijkens de notitie is de staatssecretaris nog steeds in afwachting van een advies, waaraan de Gezondheidsraad al vanaf 1983 werkt en waarin methodieken beschreven zullen worden, volgens welke de waarde van alternatieve behandelwijzen onderzocht kunnen worden. Terwijl dit advies nog op zich laat wachten, is intussen de subsidiekraan bij het Fonds Ontwikkelingsgeneeskunde juist voor ditzelfde soort onderzoek alvast opengedraaid! Wij zelf zijn overigens van mening dat de beoordeling van behandelwijzen, van welk type dan ook, met een gerust hart aan het open en competitieve forum van de medische wetenschap kan worden overgelaten.²⁾

De voorlichting aan patiënten/consumenten over alternatieve behandelwijzen wordt in de notie toebedeeld aan het WVC-gesubsidieerde Informatie- en Documentatiecentrum Alternatieve Geneeswijzen (IDAG) te Amersfoort. Dit instituut moet meer dan vroeger trachten het publiek te bereiken en via brochures e.d. de mogelijkheden van het alternatieve genezen aan de man te brengen. Of dat centrum dat op evenwichtige wijze zal doen, dat betwijfelen wij omdat aan dat centrum vooral geharnaste aanhangers van de sector verbonden zijn.³⁾

Het ministerie subsidieert ook een viertal projecten, waarin samenwerking tussen regulier en alternatief wordt bevorderd c.q. onderzocht. Over de vraag of een dergelijke samenwerking wenselijk is, kan verschillend gedacht worden: er zijn, Van der Smagt heeft daar terecht op gewezen, belangrijke risico's en nadelen aan verbonden.⁴⁾

Een aantal welkome elementen

Voordat de lezer gaat denken, dat de notitie alleen maar tegenstrijdigheden bevat en onzinnige praktijken bevordert of wil onderzoeken, kan gelukkig ook gewezen worden op een aantal welkome elementen in de voornemens van de staatssecretaris.

Wij noemden reeds zijn keuze voor het begrip 'behandelwijzen' in plaats van het suggestieve, maar onjuiste 'geneeswijzen'. Elders in de notitie wordt koeltjes gesteld, dat de grote kwantitatieve omvang van het alternatief genezen in ons land voor de overheid wel betekent, dat zij een en ander met aandacht volgt, maar dat dat niet automatisch een aanleiding vormt tot actief optreden. Zelfs aanwijzingen voor tevredenheid van de consumenten van alternatieve hulp wordt niet beschouwd als 'in directe zin bepalend voor het overheidsbeleid' (pag.6). De cijfers die het rapport noemt over de omvang van alternatieve hulpverlenerscircuit mogen wel even gememoreerd: de Alliantie voor Natuurlijke Geneeswijzen telt 3000 niet-artsen/genezers. In 1986 telde de NRV ongeveer 4000 georganiseerde genezers (artsen en niet-artsen). De Artsenfederatie Additieve Geneeswijzen telde in 1993 1100 leden, waaronder 135 specialisten.

De notitie stelt, dat de voornaamste 'beleidsindicatieve factoren' gevormd worden door twee criteria, te weten de *plausibele werkzaamheid en de mate van schadelijkheid*. Op grond van het eerste criterium heeft de staatssecretaris besloten om per 1 juli 1993 de vergoeding van homeopatische en antroposofische middelen door de AWBZ te beëindigen. Het had natuurlijk nooit zo ver mogen

komen, maar toch: beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald! Verheugend is dat het kabinet ook oog heeft voor de schadelijkheid van alternatieve behandelwijzen. De notitie wijst in dit verband op het wetsvoorstel BIG, waarin uitoefening van de geneeskunde door niet medisch geschoolden weliswaar wordt toegestaan, maar dan met uitzondering van 'voorbehouden handelingen', die alleen door artsen zullen mogen worden uitgevoerd. Op deze wijze zullen riskante handelingen verboden blijven voor niet-artsen.

Ongepast: de diagnose stelling

Daarnaast wijst de notitie op het wellicht meest riskante moment in de alternatieve behandeling: de diagnose-stelling door de genezer. In die fase, aldus de notitie, kan er een beslissing vallen ten gunste van een alternatieve therapie voor een aandoening waarvoor een effectieve reguliere therapie voorhanden is. De notitie wijst hier o.i. op een reëel gevaar en wij zouden er daarom in dit verband voor willen pleiten, dat ook het stellen van een diagnose in de wet BIG tot voorbehouden handeling wordt verklaard. Het spreekt immers vanzelf dat voor het betrouwbaar stellen van een diagnose een voltooide medische opleiding een absolute vereiste is. Hoewel de notitie andere gevaren van alternatieve behandelwijzen (medicalisering, somatische fixatie, het bieden van valse hoop, het opdringen van zinloze rituelen, het aanpraten van absurde ideeën over ziekten en het ontstaan van afhankelijkheidsrelatie met de hulpverlener) niet noemt: het is winst dat er voor de keerzijde ook aandacht bestaat.

Tenslotte toont de staatssecretaris zich terecht niet gevoelig voor de bewering, dat alternatieve behandelwijzen de gezondheidszorg goedkoper maken, het zogenaamde substitutie-effect. Het Nederlands Instituut voor Eerste Lijns Onderzoek (NIVEL) heeft over deze kwestie geen uitspraak kunnen doen en acht een betrouwbaar onderzoek naar dit substitutie-effect methodologisch vrijwel onmogelijk. Het zou ook erg duur worden. De staatssecretaris heeft besloten het onderzoek in deze richting niet verder voort te zetten. Een verstandige maatregel, want artsen weten uit dagelijkse ervaring, dat patiënten die zich alternatief laten behandelen, voor het merendeel medische 'grootgebruikers' zijn, die behalve bij de alternatieve gaarne ook nog bij een groot aantal specialisten hulp zoeken, c.q. 'onder controle' staan en daarnaast ook hun huisarts plegen te frequenteren. Dat zij meer geneesmiddelen innemen dan gemiddeld, dat is al eens aannemelijk gemaakt.⁵⁾

Conclusie: duidelijk een andere geest

De notitie overziende kan gesteld worden, dat deze duidelijk een andere geest ademt dan er uit de Kamermoties van de afgelopen jaren over dit onderwerp naar voren kwam. Hoewel er kritiek mogelijk blijft en de beleidsvoornemens deels zeker ook berusten op de beperkte financiële ruimte: de terugtrekkende overheid neemt meer afstand van de alternatieve sector en dat getuigt van enige moed bij een onderwerp dat electoraal niet helemaal onbelangrijk is en waarover het *gesundes Volksempfinden* waarschijnlijk anders denkt. Uit de notitie spreekt het inzicht dat in de geneeskunde wetenschappelijke gegevens de doorslag behoren te geven en nooit een meerderheid van stemmen, zelfs niet die in de Staten-generaal. En hoewel wij weinig waardering kunnen opbrengen voor de politiek kennelijk niet te vermijden rituele buigingen naar de alternatieve sector, het eindoordeel over de beleidsvoornemens van de staatssecretaris is daarom toch overwegend positief.

Literatuur

1. *Advies beroepsuitoefening en opleidingen alternatieve geneeswijzen. Nationale Raad voor de Volksgezondheid. Zoetermeer, 1990.*
2. *Renckens CNM. Effectiviteitsonderzoek alternatieve behandelmethoden. Medisch Contact 1992; 47: 395-397.*
3. *Drs. Erik W. Kasteleijn, geoloog/parapsycholoog is medewerker van het IDAG. Men leze bijv. zijn artikel 'Hylisch pluralisme en niet-reguliere bio-medische research' in het Nederlands Tijdschrift voor Integratie Geneeskunde, december 1991.*

4. *Smagt van der CP. Alternatieve en reguliere geneeswijzen; kan samenwerking ook slecht zijn voor de patiënt? Medisch Contact 1993; 48: 206-208. (zie pag. 14 van ons blad)*
5. *Post D. Huisarts en prescriptie van alternatieve middelen. Medisch Contact 1990; 45: 1435-1437.*

(Verscheen in Medisch Contact op 30 juli 1993).
(Zie ook op blz. 16 "Uit de pers").

Secretaris in uitzending die veel los maakte

Over het iatrosomie-schandaal in Tilburg heeft de secretaris van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, de heer I.A. van de Graaff, op 5 augustus j.l. in geharnaste taal de staf kunnen breken over de aanhangers van deze levensgevaarlijke 'leer'. Hij kreeg in het NOS-programma Nova van presentator Charles Groenhuisen alle gelegenheid om (life!) het standpunt van de Vereniging tegen de Kwakzalverij toe te lichten. Hij noemde het voorgevallene de vrucht van vijftien, twintig jaar verwaarlozing van dergelijke bedreigingen van de volksgezondheid. In dezelfde uitzending kwam ook de heer R. Kusters die uit eigen beweging een meldpunt voor slachtoffers van de Iatrosomie heeft ingesteld.

Eerder op die zelfde avond van de Nova-uitzending die zoveel los maakte kreeg de secretaris van de Vereniging gelegenheid zijn zegje te doen in Avro's radiojournaal. Later op de avond kwam RTL 4 met een ploeg naar de apotheek van de heer van de Graaff in Rotterdam voor een interviewtje dat in het late journaal, na middernacht werd uitgezonden. Eerder had de cameraploeg al gepoogd de 'goeroe' van de iatrosomie, J.P. de Kok te interviewen. Diens verbolgenheid uitte zich in een slag tegen de camera - een waarlijk welsprekend gebaar! De volgende dag kreeg de heer van de Graaff o.a. een lid van de Tweede Kamer aan de telefoon die vragen wilde stellen. Dat is, zoals men weet, inmiddels gebeurd: de vragen zijn gesteld aan minister Hirsch Ballin (justitie) en aan staatssecretaris Simons (volksgezondheid). De fracties van CDA en PvdA hebben laten weten een volledig verbod te willen van iatrosomiefen om hun praktijk uit te oefenen.

In de uitzendingen heeft de heer van de Graaff ook gesproken over de bescherming van patiënten en er op gewezen dat daar "officieel" erg weinig van is terecht gekomen. Maar men moet toegeven dat ook de politiek er kennelijk weinig belangstelling voor had...

Het schokkende schandaal van de iatrosomie

De kruik gaat net zolang te water tot hij barst.

Op 24 mei overleed in Tilburg een 2½ jaar oude peuter aan de gevolgen van een luchtweginfectie. Het kind was al weken ziek. Voor behandeling had de moeder zich gewend tot Fred R., een experpleegkundige, die sinds zeven jaar een praktijk als homeopaat uitoefent in Tilburg. De man had zijn opleiding genoten aan het Collegium Iatrosopicum te Den Haag, waar de autodidact J.P. de Kok de scepter zwaait. De Tilburgse homeopaat had het kind op de dag van het overlijden nog onderzocht en aan de moeder meegedeeld, dat "het kind gereed was om te sterven, aangezien er iets niet in orde was met haar karma".

Kennissen van de moeder en ex-patiënten waarschuwden na de dood van het kind de politie en de provinciale inspectie voor de volksgezondheid, waarop de vrouw en de homeopaat werden gearresteerd, op beschuldiging van doodslag. Volgens berichten in *De Telegraaf* zou ook De Kok zelf nog bemoeienis met de zaak hebben gehad. Hij zou de vader hebben meegedeeld, dat hij "hem koud zou maken, indien hij het lef zou hebben sectie op het lichaam van zijn overleden dochttertje te laten verrichten".

Na het bekend worden van deze trieste gebeurtenis, is er een stroom van klachten en meldingen losgekomen over De Kok en zijn volgelingen. De Tilburgse ex-patiënt Kusters heeft zelfs een belangenvereniging opgericht van "slachtoffers van niet erkende geneeskunst". Bij zijn meldpunt waren medio augustus ruim honderd klachten binnengekomen. In vijf gevallen was daarbij ook sprake van het overlijden van patiënten. Deze gevallen zijn ter kennis van de justitie gebracht. Bij meerdere van deze gevallen is ook De Kok zelf betrokken. Deze houdt zich wijselijk verborgen op zijn afgelegen boerderij in Wittelte, bij Diever in Drente, waar hij zijn patiënten opneemt en 'behandelt'.

Twee jaar gevangenisstraf...

De 40-jarige De Kok is voor de lezers van ons Actieblad geen onbekende (zie Actieblad febr. 1991 en juni 1992). Ook bij justitie, de inspectie en het alternatief-geneeskundige wereldje is zijn naam ruimschoots bekend. Hij was nog in mei 1992 tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld, nadat hij een ernstig zieke vrouw medische hulp had onthouden, zoals de beschuldiging luidde. In afwachting van hoger beroep verbleef De Kok op vrije voeten. In vroeger tijden was een kwakzalver, die ontmaskerd en veroordeeld was, in het algemeen een gebroken man, waarvan men daarna nooit meer iets placht te vernemen. De kruidendokter van de Moosdijk geraakte na zijn ontmaskering aan lager wal, beroofde nog eens een geldloper, maar met geneeskunde heeft hij zich nimmer meer ingelaten. Het is illustratief voor het toegenomen zelfvertrouwen, of beter: de toegenomen brutaliteit van alternatieve genezers, dat De Kok ook na een veroordeling zijn praktijken onbekommerd voortzette.

Dat fenomeen, dat is nieuw, maar hoogst alarmerend en dient voorwerp van grote bezorgdheid te zijn. Hoe heeft het kunnen gebeuren, dat kwakzalvers van zweterige, kleverige types, altijd onzeker over het effect van hun therapie en bang voor justitieel ingrijpen wegens belasting-ontduiking en overtreding van de Wet op de uitoefening der geneeskunst, veranderd zijn in zelfbewuste, van publiciteit allerminst afkerige 'alternatieve genezers', verenigd in beroepsorganisaties, die onderhandelen met verzekeraars en luxe uitgevoerde 'vaktijdschriften' uitgeven? De casus-de Kok biedt een goede gelegenheid om dat verschijnsel eens aan een analyse te onderwerpen.

Commissie-Muntendam en J.P. de Kok

Nadat de commissie De Vreeze in 1974, met instemming van de KNMG-vertegenwoordigers(!), de regering had geadviseerd de strafbaarheid van onbevoegde uitoefening der geneeskunde op te heffen, werd deze maatregel door het openbaar ministerie overgenomen. De wetgeving diende natuurlijk aan deze praktijk aangepast te worden en de regering stelde in 1977 de Staatscommissie Alternatieve Geneeswijzen in om de maatschappelijke betekenis van het alternatief genezen in ons land te onderzoeken en om advies uit te brengen over te nemen maatregelen. Deze commissie ging voortvarend aan het werk en organiseerde o.a. een aantal hoorzittingen, waarin vertegenwoordigers van de alternatieve geneeskunde werden gehoord. (Wij schreven bijna verhoord, maar hier was de wens de vader van de gedachte). Zo geschiedde het, dat op 24 april 1979 te Leidschendam door de werkgroep Natuurgeneeswijze en Homeopathie een dergelijke hoorzitting werd gehouden. Voorzitter van deze werkgroep, bestaande uit leden van de Cie-Muntendam, was de Rotterdamse antroposofisch arts dr. H.S. Verbrugh, andere onderzoekers waren Paul van Dijk en dr. A. van 't Riet, destijds de docent-homeopathie aan de VU.

Een van de uitgenodigde genezers was..... de heer de Kok, die toen net 27 jaar oud was, maar door de commissie al belangrijk genoeg werd geacht voor een gesprek. Hij was daar als vertegenwoordiger van de Stichting Klassieke Homeopathie. Over zijn vooropleiding deelde de heer de Kok mee, dat hij 'assistent-fysiotherapeut' was en behalve door zelfstudie, kennis had opgedaan in London Homeopathic Hospital. In een door hem geïnitieerde zevenjarige opleiding combineerde De Kok volgens zijn zeggen de beginselen

der klassieke homeopathie met de ideeën van Rudolf Steiner. De heer van 't Riet sprak zijn verbazing uit over de duur van de opleiding, vooral daar De Kok zelf pas vier jaar praktiseerde. Met de heer Verbrugh ontstond een levendige gedachtenwisseling over het door De Kok bedachte begrip Iatrosophie en over de interpretatie van Steiners ideeën. De heren werden het niet eens over de relatie tussen Steiners Occulte Physiologie en het door De Kok daarmee in verband gebrachte electromagnetisme. Van enig benul bij de leden van de werkgroep over de gevaarlijke en psychiatrische kanten van deze genezer blijkt uit het rapport niets. In de opsomming van de diverse opleidingsinstituten op dit gebied wordt het Collegium Iatrosophicum keurig vermeld, met adres.

Met zulke veren in zijn achterste!

Twee omstandigheden, waardoor De Kok is kunnen uitgroeien tot de figuur, die hij nu is zijn hiermee al geschetst. Al voel je je nog zo'n beginner of knoeier, als een staatscommissie van geleerde en voornamelijk mensen je interessant genoeg vindt voor een gedachtenwisseling over je ideeën, dan is dat voor een ambitieuze alternatieve natuurlijk al een enorme stimulans. Met de veren van Muntendam in zijn achterste en beschermd door een rechtspraak, die onbevoegde uitoefening der geneeskunde toestaat alsof het om de verkoop van pakjes boter gaat, schoot De Kok al snel omhoog in de vaart der volkeren.

Daar kwam nog bij, dat in de jaren tachtig ook steeds meer artsen alternatieve geneeswijzen gingen toepassen, waardoor bij de brave burgers van ons land eens te meer het idee postvatte, dat het om serieuze zaken zou gaan. En arts hoeft je natuurlijk niet te zijn om homeopathie, acupunctuur, iriscopie *e tutti quanti* te beoefenen. De homeopaat hanteert voor zijn indicatiestelling en zijn geneesmiddelkeuze uitsluitend subjectieve mededelingen van de patiënt en als je de *Organon* van Hahnemann maar eens een beetje hebt ingebladerd, dan blijkt medische kennis zelfs alleen maar verwarrend te zijn.

Mutatis mutandis is bijv. anatomie-onderwijs, een van de grondslagen van de medische studie, voor een acupuncturist overbodig: de acupunctuur-atlas trekt zich immers niets aan van anatomische structuren. Dat alternatieve geneeswijzen dus heel goed door onbevoegden kunnen worden beoefend, dat is aan de leek zeer goed uit te leggen. En beweert niet Paul van Dijk zelf, de door IDAG en VNZ zo om zijn voorlichtende arbeid gewaardeerde deskundige, dat de alternatieven, die geen arts zijn meestal een veel langduriger opleiding in hun specialisme hebben gevolgd, daarom dan ook veel beter zijn dan al die artsen, die na een weekend-cursus meteen beginnen met hun lucratieve bijverdienste? Van Dijk noemt deze laatste categorie pas de echte kwakzalvers!

Intercollegiale reacties zijn leerzaam

De commentaren in de media van alternatieve genezers, die maar weinig solidariteit tonen met hun in moeilijkheden verkerende gildebroeder, zijn uitermate leerzaam en vermakelijk. Een korte bloemlezing.

Verbrugh haastte zich om in ingezonden brieven in o.a. *De Volkskrant* en *Trouw* en in gesprek met Wim Köhler van het *NRC Handelsblad* (hoe kan deze drs. Köhler toch altijd de plank zo mislaan als het om alternatieve geneeswijzen gaat?) krachtig afstand te nemen van De Kok. De man zou psychisch gestoord zijn (*Pseudologia fantastica*), niets van Steiners ideeën hebben begrepen en de iatrosophie zou het predicaat 'alternatieve geneeswijze' niet waard zijn. En passant verweet de oververhitte Verbrugh onze Vereniging medeverantwoordelijkheid, omdat wij ons "te exclusief richten op alternatieve artsen en de echte criminelen ongemoeid laten".

Je moet maar durven. Immers de afstand tussen De Koks waanbeelden en de officiële antroposofische therapieën is bepaald niet zo groot, als Verbrugh wel zou willen. Zo is er sprake van een sterfgeval van een kankerpatiënte, die door De Kok werd gedwongen tot pianospelen en gras-eten. Maar verschilt dat nu zo veel van de antroposofische kankerbenadering, waarbij boetseren als 'creatieve therapie' en biologisch-dynamisch voedsel een belangrijke rol speelt? Ook valt niet in te zien, waarin het iatrosofische karma-begrip afwijkt

HET GROTE KWAAD VAN DE KWAKZALVERIJ

Onder deze titel verscheen onlangs in Het Parool op een opvallende plaats een niets aan duidelijkheid te wensen overlatend artikel van de hand van de cardioloog dr. F.L. Meijler. De redactie van het Actieblad tegen de Kwakzalverij is het een eer dit artikel in zijn geheel te plaatsen. Het verscheen op 28 juni j.l. in Het Parool, enige dagen voor de 1ste juli waarop staatssecretaris Simons van volksgezondheid homeopathische en antroposofische geneesmiddelen uit het pakket te vergoeden geneesmiddelen haalde. Hoog tijd, aldus dr. Meijler!

De Nederlandse samenleving heeft voor de alternatieve geneeskunde meer geld over dan voor de opleiding van artsen. De kwakzalverij kost ons land zo'n zeshonderd miljoen gulden per jaar, een bedrag dat uitstijgt boven de kosten van de acht medische faculteiten in ons land.

Als staatssecretaris Simons zeshonderd miljoen gulden extra te besteden had, dan konden de salarissen voor verpleegkundigen op peil worden gebracht en/of hoefden er geen verpleeghuizen of bejaardeninrichtingen te worden gesloten. Maar niets van dat alles: hij wil de alternatieve geneeskunde een kans geven en subsidieert onderzoek naar de 'waarde' ervan.

In onze apotheken liggen folders met reclame voor homeopathie. Die folder vermeldt dat de homeopathie niet meer is weg te denken uit de moderne gezondheidszorg (als of het daarmee iets te maken zou hebben) en dat de ziekenfondsen homeopathische 'geneesmiddelen' vergoeden die door de huisarts worden voorgeschreven. Ook veel particuliere ziektekostenverzekeringen vergoeden door artsen voorgeschreven homeopathische middelen.

Dat betekent dat u en ik, wij allemaal, premie betalen voor in dure woorden verpakt boerenbedrog. Inderdaad, homeopathie is boerenbedrog, zoals de Amsterdamse farmacoloog professor dr. D.K. de Jongh al in 1943

onmiskbaar heeft aangetoond. De homeopathie berust op geen enkel reproduceerbaar resultaat.

De omschrijving boerenbedrog geldt overigens niet alleen de homeopathie, ze geldt ook voor andere alternatieve geneeswijzen zoals de natuurgeneeswijze, de paranormale geneeswijze, de acupunctuur, de atroposofische geneeswijze, de manuele geneeskunde, de irisoscopie, de chelatietherapie, het Moermandieet - te veel om op te noemen. Maar de homeopathie en de acupunctuur zijn het verst doorgewoerd in de wetenschappelijke discipline die geneeskunde heet en wordt door mensen met een artsdiploma beoefend.

Flesjes met verdund water

Daar komt dan nog bij dat de alternatieve geneeskunde geen tariefbeheersing kent. Voor de lang niet ongevaarlijke chelatietherapie van kransslagaderziekten (angina pectoris en/of hartinfarct) worden duizenden gulden gevraagd en het helpt gegarandeerd niet. Maar niemand die zich daar om bekommert. Voor getoetste en werkzaam gebleken geneesmiddelen kost het de grootste moeite een toelatingsvergunning te krijgen, maar alternatieve kruiden en flesjes gevuld met verdund water kan men zonder beperkingen tegen woekerprijzen kopen. Er is een voortreffelijk boekje verschenen van de hand van dr. C. Renckens, vrouwenarts en tevens voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij: *Hedendaagse kwakzalverij, alternatieve geneeskunde nader beschouwd*. In dit boekje passeren de meest voorkomende vormen van kwakzalverij de revue en worden op hun (gebrek aan) waarde beoordeeld. Hij citeert onder anderen Voltaire, die gezegd zou hebben dat kwakzalvers bestaan sinds de eerste schoft de eerste domkop tegen kwam.

Daarmee ben ik aangekomen bij de belangrijkste boodschap van dit artikel. Verzet tegen kwakzalverij heeft geen zin, maar verzet tegen de maatschappelijke erkenning ervan en tegen de vrijage met de officiële

geneeskunde kan wellicht het kwaadaardige karakter van de groei van kwakzalverij remmen of stop zetten.

De rol van de overheid

Iedereen in ons land is vrij zich voor de gek te laten houden, ik heb daar geen bezwaar tegen. Mijn bezwaar geldt ook geenszins mensen die in arren moede omzien naar, of zich laten overtuigen van het heil van alternatieve geneeswijzen. Dat is iets anders dan de zin van alternatieve geneeswijzen uitdragen en uit winstbejag voor veel geld verkopen aan ten dode opgeschreven of blijvend invalide mensen, want dat is bedrog.

Mijn zorg geldt vooral het feit dat de overheid deze vorm van bedrog sanctioneert, of zelfs stimuleert en dat artsen ongevraagd en structureel zwichten voor de toepassing van ongetoetste en ontoetsbare geneeswijzen.

Stelt u zich voor wat er zou gebeuren als het ministerie van verkeer en waterstaat het gebruik van ongetoetste bouwwijzen voor dijken, bruggen, sluisen en wegen zou toestaan. Zie hoe nauwkeurig en tot in het oneindige getest de bouwvoorschriften voor vliegtuigen zijn. Dit alles om onze veiligheid naar vermogen te waarborgen. Maar zodra het geneeskunde geldt, mag alles.

Gezien mijn jarenlange cardiologische parktijkervaring durf ik zonder gevaar voor overdrijving te stellen dat de alternatieve geneeskunde per jaar in ons land meer slachtoffers maakt dan vliegtuigongelukken. En over dat laatste raken we niet uitgepraat. Daar worden onderzoekscommissies voor ingesteld en schadeloosstellingen geëist en toegewezen, maar de charlatans van de alternatieve geneeskunde kunnen hun gang gaan en apothekers mogen het aanprijzen. Onze overheid, die met de ene hand miljarden steekt in medische topzorg en de universitaire vorming van artsen en specialisten, verspilt met de andere hand willens en wetens grote bedragen aan niet ongevaarlijk bedrog.

van Verbrughs uitspraken over de bijzondere kanten van de antroposofische stervensbegeleiding in het licht van het daar aanwezige geloof in reïncarnatie! Op grond waarvan durft Verbrugh te betwijfelen of iatrosomie wel als alternatieve geneeskunde kan worden beschouwd en waarom zou deze kwalificatie dan wel voor zijn antroposofische geneeswijze mogen gelden?

Het woord van een wichelroedeloper

Secretaris J. Morssink van de Beroepsvereniging voor Klassieke Homeopathie distantieert zich van de iatrosomenclub. Zijn vereniging fuseert op 1 januari met de Nederlandse Werkgroep van Praktijzens en Natuurgeneeskundig Therapeuten en zal strenge criteria aanleggen voor het lidmaatschap. "Zo'n vijfhonderd van de 2500

natuurgenezers zullen niet door de zeef komen", aldus Morssink.

Woordvoerder E. Kasteleijn van het IDAG, het WVC-gesubsidieerde documentatiecentrum in Amersfoort, dat nooit en te nimmer bij zijn voorlichtende arbeid enige waarschuwing over de iatrosomie had laten horen, zegt nu: "De iatrosomie is als buitenbeentje niet representatief voor de alternatieve geneeskunde, het is een soort bizarre secte." Voor de minder ingewijden: de heer Kasteleijn is zelf parapsycholoog en wichelroedeloper.

Bureaucoördinator D. Heeren van de NOVAG, de organisatie van verenigingen van alternatieve genezers, sprak van "een groep waar wij grote moeite mee hebben. Ze gebruiken homeopathische middelen, maar hun opleiding is niet toereikend. Wij zijn serieuze en betrouwbare therapeuten en zij niet".

Van de anders altijd op de bres voor alternatieve genezers springende LOPAG, een WVC-gesubsidieerde 'patiëntenorganisatie', werd niets vernomen. Van waarschuwingen voor de iatrosomie is van die zijde overigens ook nooit iets vernomen.

Officiële reacties zijn teleurstellend

De reacties van de inspecteurs voor de volksgezondheid zijn teleurstellend. Bij herhaling onderstrepen de inspecteurs, zoals bijv. de heer M. Westerouwen van Meeteren, dat de inspectie machteloos staat tegen kwakzalvers, omdat zij geen arts zijn. De medische tuchtrechtspraak geldt niet voor de genezers en justitie treedt slechts op bij vermoeden van misdrijf. Deze Brabantse inspecteur deelde ook mede dat de Tilburgse iatrosomist een goede reputatie genoot op de plaatselijke Vrije School. Helaas eiste hij wel, dat zijn patiënten alle contact met hun huisarts zouden verbreken. Het ministerie van WVC liet bij monde van inspecteur Plokker weten, dat men ongelukkig is met deze vorm van therapie. Het openbaar ministerie, dat de zaak in onderzoek heeft, onthoudt zich van commentaar.

De Tweede-Kamerfracties van CDA en PvdA willen, dat het kabinet de iatrosomistische genezers gelast hun praktijken te staken. In vragen aan de minister van justitie stellen zij, in afwijking van de van machteloosheid getuigende uitlatingen van de inspecteurs voor de Volksgezondheid, dat de wet op de Uitoefening der geneeskunst wel degelijk mogelijkheden biedt om kwakzalvers aan te pakken. Helaas is deze wet volgend jaar verleden tijd en zal, in het wetsontwerp BIG, de geneeskunde officieel vrij gelaten worden. Volgens de vragenstellers (Laning-Boersema en Van Otterloo) zal ook in de nieuwe wet justitieel optreden tegen dit soort praktijken goed mogelijk zijn, maar dat valt o.i. zeer te betwijfelen. De kamerleden vinden ook, dat er 'indringende voorlichting' gegeven moet worden aan het publiek. Gelukkig realiseert het parlement, inzake kwakzalverij-beleid royaal voorzien van boter op het hoofd, zich vooralsnog niet, dat er een gezelschap bestaat, dat deze gewichtige taak al 112 jaar onvermoeid tracht uit te voeren. Anders krijgt de Vereniging tegen de Kwakzalverij straks ook nog WVC-subsidie en hoe redt je dan je gezicht?

C.R.

Een politieke reuzenzwaai.

Homeopathie en antroposofie uit het verstrekkingenpakket.

Qu'ils mangent de la brioche. ¹⁾
Marie-Antoinette (1755-1793)

De Nederlandse Staten-Generaal verleenden in de 17e en 18e eeuw 37 maal octrooi aan uitvinders van vermeende *perpetuum mobile*-apparaten. Deze apparatuur zou een eeuwigdurende beweging onderhouden zonder energieverlies. De natuurkundige wetten der thermodynamica verbieden de mogelijkheid van het bestaan van dergelijke machines. Geheel in lijn met de traditie van geloof in wonderen en toverij, gepaard aan een treffend gebrek aan wetenschappelijke kennis, sprak de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1982 als zijn mening uit, dat homeopathische en antroposofische geneesmiddelen in principe vergoed dienden te blijven in het kader van de ziekenfondswet (Kamerstukken II, 1982-1983, 17481, nr 9). Deze uitspraak vond, na een lange vertraging wegens het ontbreken van sluitende definities en van een zinvolle registratiesystematiek, zijn vervolg in de zgn. 1 mei maatregel van 1989, waarin de toenmalige staatssecretaris Dees besloot om alle drogistenmiddelen uit het verstrekkingenpakket te gooien met nadrukkelijke uitzondering van de homeopathische en antroposofische middelen.

Lang heeft deze verkapte en schadelijke vorm van overheidsrekening niet geduurd, want ondanks de overweging van de Kamer uit 1982, dat deze middelen 'een wezenlijke sociaal-medische betekenis hebben', per 1 juli 1993 worden deze kwakzalversmiddelen niet meer uit de staatskas betaald. Twee dagen voor die datum ontvingen

alle artsen en apothekers van Nederland een brief van Hans J. Simons, de tegenwoordige staatssecretaris van WVC, waarin hij stelde dat hij tot deze maatregel had besloten wegens "de gebleken onbeheersbaarheid van de kostenontwikkeling van met name homeopathische middelen, en rekening houdende met de adviezen van de Commissie 'Keuzen in de Zorg'".

Ontwikkeling ten gunste.

Natuurlijk namen wij niet zonder genoeg kennis van deze politieke reuzenzwaai, die toch wel lijkt te duiden op een enigszins andere visie in het parlement met betrekking tot deze zaken. En hoewel dat natuurlijk niet meetbaar is, wij vleien ons met de gedachte aan deze veranderde opstelling van het parlement toch iets te hebben bijgedragen. Vanuit uw bestuur zijn er in de afgelopen jaren gesprekken gevoerd met de woordvoerders volksgezondheid van de regeringspartijen, er zijn stukken verschenen over dit onderwerp op de opiniepagina's van NRC Handelsblad, Volkskrant en Trouw, terwijl uw bestuur op de parlementaire hoorzitting over dit onderwerp in 1992 zijn mening in niet mis te verstane bewoordingen heeft uitgedragen. Velen onzer hebben vaak het gevoel dat de strijd tegen dit neo-obscurantisme zinloos en nutteloos is, maar deze politieke reuzenzwaai -hoezeer vermoedelijk ook mede ingegeven door bezuinigingsbehoefte- laat zien, dat er ontwikkelingen ten gunste aanwijsbaar zijn.

Terugblikkend op de discussies en de praktijk rond deze overheidsrekening van de respectievelijk schokschuddend verdunde en bij volle maan geogste wondermiddelen, kunnen wij toch niet alles vergeven en vergeten.

Nog steeds onbegrijpelijk en onvergeeflijk achten wij de oorverdovende stilte, die bij de invoering van de heilloze maatregel werd geproduceerd door organisaties als de KNMG en de KNMP. De laatste organisatie riep daarmee zelfs de verdenking over zich af de veroorzaakte omzetverhoging van deze middelen maar al te graag in de zak te willen steken. De ziekenfonds- en later de AWBZ-vergoeding van deze middelen betekende immers een toename van verstrekingen door de apotheek ten koste van die door de drogisten. De patiëntenfolder, die de KNMP later produceerde, kon deze verdenking onzerzijds allerminst wegnemen. Integendeel, de welwillende wijze waarop over deze waterhandel werd geschreven, was beschamend voor een beroepsgroep, die zich als bij uitstek deskundig op het gebied van de geneesmiddelenverstrekking profileert.

Affaire-Van der Smagt

Ook van de zijde van de KNMG werd geen protest vernomen, toen Dees met zijn maatregel een onverdiende geur van eerbiedwaardigheid verleende aan kwakzalversmiddelen. De affaire-Van der Smagt moest toen nog komen en de bestuurders van de KNMG hielden zich, uit angst voor ledenverlies, liever op de vlakke waar het de alternatieve geneeskunde betrof. Pas door de massale verontwaardiging over de veroordeling van Van der Smagt werd de KNMG gedwongen om regels aan te nemen, waarin de vrijheid van haar leden om zich als alternatieve behandelaar op te stellen werd beperkt. Verzet tegen de alternatieve tendensen buiten haar eigen kring vertoont de KNMG echter nog steeds niet.

Van de ziektekostenverzekeraars werd al evenmin enig protest vernomen. Deze groepering probeert zich tegenwoordig zo veel mogelijk als serieuze gesprekspartner van medici en politiek op te stellen en krijgt in de stelselwijziging van Simons (waarvan overigens onzeker is of die er wel komt) ook een toenemende invloed toebedeeld. In de praktijk blijken zowel ziekenfondsen (die nog enigszins fatsoenlijk worden gehouden door wettelijke regels) als particuliere verzekeraars een speelbal van de consumentistische wensen van hun verzekerden. De staatssecretaris verwacht van meer concurrentie tussen verzekeraars een kostenbesparend effect en de strijd om de verzekerde is reeds begonnen.

En daar zijn dan de lokkertjes

Men tracht verzekerden bij elkaar weg te lokken met allerlei irrelevante 'attracties', zoals gratis second opinion, het recht om zonder tussenkomst van de huisarts een specialist te mogen raadplegen en, last but not least, het meeverzekeren van alternatieve behan-